

TARİHİ DİZİLERİN DİL İÇİ VE DİLLERARASI ALTYAZI UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

A STUDY ON THE INTRA AND INTERLINGUISTIC SUBTITLING CONSTRAINTS OF HISTORICAL DRAMA SERIES

Dr. Şerife DALBUDAK

Bilkent Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü,
Ankara / TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-1223-4467

ÖZET

Görsel-İşitsel çevirinin önemli türlerinden biri olan altyazı uygulamaları ve bu uygulamaların çeşitliliği konusunda yazılmış birçok makale ve kitap bulunmaktadır. Fakat farklı kaynak görsel-ışitsel çeviri türlerinin üzerinden, altyazı uygulamaları sırasında karşılaşılan kısıtlar ve televizyon dizilerinin altyazı uygulamalarında izlenmesi gereken olası yöntemler ve bulunması gereken çözümler konusuna pek değinilmemiş, pek fazla ilgi gösterilmemiştir. Örneğin, günümüzde bütün dünyada beğeni kazanmış ve çok fazla izleyiciye ulaşma şansını yakalamış olan tarihi dizilerin altyazı uygulamalarının nasıl yapılacağı konusunda pek fazla çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla, bu çalışmada, öncelikle gerek dil içi gerekse dillerarası altyazı uygulamalarındaki kısıtlar ve bu görsel-ışitsel türünün kendisine özgü özellikleri dikkate alınarak tarihi dizilerin altyazı uygulamalarına bir izlenim önerisi sunulacaktır. Bu alanın çevirinde tarihi uzaklığın öneminin vurgulandığı kısa bir girişin ardından, çeviri sırasında kullanılan dilbilimsel, kültürel ve söylemsel öğeler ve altyazı kısıtları örneklenmiş, ayrıca tarihi bir dizinin (*Mehmed Bir Cihan Fatih*) ve bu dizinin Sağır ve işitme engelli izleyiciler için yapılan Türkçe ayrıntılı altyazı ve ayrıca İngilizce altyazı uygulamalarının karşılaştırmalı incelenmesi yoluyla irdelenmiştir. Görselliğin sağladığı bilgilerin aktarılmasından sonra eski dilin nasıl çevrildiği örneklerle dayanarak incelenmiştir. Bir yandan dilin söylemsel, zamansal ve coğrafi değişkenlerinin nasıl yorumlandığına, öte yandan askeri, dini, imparatorlukla ilgili öğelerin ve sosyal sınıfların nasıl verildiğine dair yöntemler üzerinde durulmasına özen gösterilmiştir. Sonuç olarak, yapılan bu çalışma ile tarihi dizilerin hem dil içi ayrıntılı hem de dillerarası altyazı uygulamalarına, tarihi dizilerde tarihsel uzaklık olarak adlandırılan öğeyi irdeleyerek ve altyazı uygulamalarında aslında konuşmaların değil kültürün aktarıldığını dikkate alarak, pratik çözümler geliştirmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Altyazı, tarihi diziler için altyazı, altyazı kısıtları.

ABSTRACT

There are many books and articles written on subtitling dealing with different aspects of the practice. Nevertheless, the constraints of subtitling and the potential strategies to be used in specific genres of television series are rarely studied. To illustrate, the subtitling of historical drama TV series, which have become very popular and reach a wide audience across the world, has received little attention. Therefore, the following study aims at presenting a framework for the subtitlers of historical drama TV series for both intra and interlinguistic purposes in consideration of the constraints of subtitling, as well as the features of the practice itself. Following an introduction about historical distance in translation, the linguistic, cultural and discursive elements used in the production of the field, the constraints of subtitling are exemplified with a comparative analysis of a historical drama TV series (*Mehmed, the Conqueror*) and its subtitles in Turkish for the Deaf and hard of hearing viewers and also in English. After focusing on the information collected from the visual track of a particular sequence in the series, how particular words and/or phrases specifically used in historical series are translated is examined based on examples. Considerable attention is devoted to the translation strategies used in deciphering registers and temporal and geographical varieties of language and, the strategies used to convey military, imperial, religious culture and social stratification. In conclusion, the study aims at presenting points of practical use for subtitlers, concerning the subtitling of historical drama TV series focusing on historical distance.

Key Words: Subtitling, subtitling of historical dramas, subtitling constraints.

1. GİRİŞ

Görsel-işitsel çeviri ve onun önemli bir türü olan altyazı teknikleri çeviribilim sınıflarında özenle ve sebatla öğretilmekte ve uygulanmaktadır. Günümüzde, altyazı uygulamaları ve farklılıkları üzerine yazılmış birçok kitap bulunmaktadır. Bazı yazarlar, görsel-işitsel çeviri ve altyazı uygulamalarına daha geniş bir bakış açısıyla yaklaşmış görsel-işitsel çeviri ve erişimin özelliklerini ön plana çıkarırlar (bkz. Jankowska ve Szarkowska, 2016; Bruti ve Perego, 2015; Barrios Piriero ve Diaz Cintas, 2015). Görsel-işitsel çeviride uygulanabilecek yeni yöntemler üzerinde duran çalışmalar da vardır (bkz. Sanchez-Gijon ve Torres Hostench, 2015; Romero Fresco, 2014). Diğer bazı çalışmalarda ise çeviri edimi ve altyazı çevirisi sırasında karşılaşılan bazı özel zorluklar üzerinde durulmaktadır. Örneğin, bazı yazarlar (bkz. De Rosa et al, 2014) mizah gibi farklı türlerin çevirisinde karşılaşılan sıkıntıları, bazıları dilbilimsel farklılıkları (bkz. Ellender, 2015), bazıları altyazı uygulamalarının sosyo-kültürel etkilerini (Mezei, 2015), diğerleri, belirli ülkelerde yapılan farklı altyazı uygulamalarını (bkz. Massidda, 2015), belirli görsel-işitsel bir ürün için kullanılan altyazı yöntemlerini (bkz. Sohrabi, 2015) sunarlar veya altyazı uygulamalarında kullanılacak yöntemleri ana hatlarıyla kaleme alırlar (bkz. Kalembe, 2014). Oysa, görsel-işitsel ürünün belirli bir türündeki çeviri kısıtlarına odaklanan ve çevirmenlerin uygulaması gereken çözümleri irdeleyen bir çalışmaya nadiren rastlanmaktadır.

Günümüzde, durum komedileri (sit-com) (pembe diziler), hastane dizileri, polisiye dizileri ve tarihi diziler gibi dizi türleri çok yaygın olarak üretilmekte ve büyük izleyici kitlelerine ulaşmaktadır. Bu yüzden de bu tür diziler, birçok yabancı dile çevrilmektedir. Çevirmen açısından bakılacak olursa, bu tür dizilerin kendilerine özgü özelliklerini irdeleyen ve çevirilerinde karşılaşılan sorunlu alanlarla nasıl baş edileceğine yoğunlaşan bir çalışma yapılması mümkündür. Bu amaçla yapılan ve aşağıda ana hatlarıyla özetlenen çalışmanın amacı, öncelikle tarihi dizilerin kendilerine özgü özelliklerini irdelemek ve sonrasında bu dizilerin gerek Sağır ve işitme engelliler için yapılan diliçi ayrıntılı altyazı, gerekse dillerarası altyazı çevirilerindeki kısıtları örneklemek ve tarihi dizi altyazı çevirilerinde uygulanabilecek olası çevirmen çözümleri üzerinde durmaktır.

Dönem dizileri olarak da adlandırılan tarihi diziler kostüm, mekan ve kullanılan eşyaların özenle detaylandırılmasıyla geçmişteki bir zamanda tarihin belirli bir dönemini yansıtmayı amaçlayan dizilerdir. Bu diziler, olayın örüntüsünü tarihsel uzaklığı koruyacak şekilde bir çerçeveye oturtabilmek gayesiyle, tarihsel ve sözbilimsel özellikler taşıyan diyaloglar üzerine kurulmuştur. Eğer günümüzde geçmiş yansıtılacak ise çağdaş olanla geçmiş arasında bir fark olması gerekecektir (J.D. Hollander, 2011: 4). Tarih dizilerinde bu fark (yani tarihsel uzaklık), geçmişteki belirli dönemde kullanılan biçimin ve sözcüklerin kullanılması ile yansıtılmaya çalışılmaktadır. Öte yandan, tarihi diziler, tarihi olanın çağdaş bir sürümünün yaratılması gayesiyle adeta yeniden yazılır. Hem görselin hem işitselin varlığı bu yapıtların tarihi dokusunu etkilemektedir. Dolayısıyla, bu yapıtların çağdaş sunumlarında gerçek değil *sözde bir tarihsel uzaklıktan* söz edilebilir.

Bu çalışmada ele alınacak olan, *Mehmet Bir Cihan Fatih* (*Mehmed, the Conqueror*), senaryosunu E.Mehmet Erdem'in yazdığı, yönetmenliğini Cevdet Mercan'ın yaptığı ve yapımcılığını 03 Medya adlı şirketin üstlendiği tarihi bir dizidir. Dizi 2018 yılında Türkiye ulusal kanalı Kanal D'de 6 bölüm olarak yayımlanmıştır. Dizide, çağının çok ötesinde parlak zekâsı, askeri ve stratejik zekası ve zafere olan inancıyla Fatih Sultan Mehmet'in her türlü engeli aşarak ilerleyişi konu edilmiştir. Fatih, tahta çıktıktan iki yıl sonra şehri kuşatır, yalnızca 53 gün süren bir kuşatmanın ardından da "Konstantinopolis'i" fetheder ve adını tarihe yazdırır. Dizide yüzyıllar boyunca kıtalara hükmedecek olan büyük bir Cihan İmparatorluğu'nun temellerinin nasıl atıldığı anlatılmaktadır.

Ne belgesel olarak tasarlanan ne de Osmanlı tarihini çok iyi bilen bir tarihçi tarafından yazılan bu diziyle tarihsel uzaklığın gerçek bir örneğinin sunulduğu ifade edilemez. Her ne kadar belirli bir ölçekte gerçek olaylara dayalı olsa da olayların entrika ve aksiyonla süslenip abartılarak verilmesi tarihsel uzaklığın niteliğini kaçınılmaz olarak değiştirmektedir. Senaryo yazarı, dünü bugünde verebilmek için olay örüntüsünü gerçekten geçmişe dayandırmak ve dilbilimsel öğeler kullanmak yerine geçmişe göndermeler yapma yolunu seçmiştir. Bu yüzden de böyle kültürel ve tarihsel dizilerin altyazı uygulamalarında yorumlanan, aslında senaristin kültürü, yani bu çalışmada kullanılan dizi bağlamında çağdaş Türk kültürü olmaktadır. Çağdaş Türk kültürü, kullanılan dilden (Modern Türkçe ve Osmanlı Türkçesi) tutun da sosyo-politik yapılanmaya (demokrasi ve padişahlık) ve kültürel gerçeklere (laik

toplum ve İslam toplumu) kadar birçok açıdan Osmanlı kültüründen farklılık göstermektedir. Dizide geçen zaman dilimi de çağdaş zamanın 21.yüzyıl, tarihsel zamanın 15.yüzyıl olması nedeniyle kaçınılmaz olarak farklıdır. Esasen bu tür bir zamansal uzaklığı vermek üzere yapılan uygulamalarda ortaya çıkan kısıtlar dillerarası çeviri yaparken karşılaşılan kısıtlardan uzamsal, zamansal ve metinsel olması nedeniyle pek de farklı değildir.

2. TARİHİ DİZİLERİN ALTYAZI UYGULAMALARINDAKİ KISITLAR

Altyazı uygulamasında, genel olarak, ortaya çıkabilecek zorluklar, ortaya çıkan yapıta eklenmesi gereken ufak ayrıntılar, uzamsal kısıtlar, zamansal kısıtlar, ağızdan çıkanların kısaltılarak yazıya dökülmesi, görüntü ve diyalogun ekranda aynı anda görülmesinin gerekliliği, söylenenlerin anlamsal içeriği yansıtması ve biçimsel özellikleri taşıması gerektiğinin bilinmesi şeklinde sıralanabilir (Diaz Cintas, 2009: 49). İzleyicinin kaynak dili iyi bilmesinden dolayı ince eleyip sık dokuyabileceği gerçeği de yadsınamaz (Diaz Cintas, 2009: 57). Temel olarak, altyazı uygulamasında benimsenmesi gereken, gerekli olmayanların atılması ve gerekenlerin ise kısa ve öz şekilde verilmesidir (Diaz Cintas, 2009: 145-146). Aynı konuda, Gottlieb (1998: 247) kısaltma yapmanın verilmek istenen mesajı bozmadığını tam tersine daha anlamlı kıldığını vurgular. Şüphesiz bu kısaltmanın iki satır halinde içerikten fazla kayba uğratmadan yapılması beklenmektedir. Sözcük sayısında azaltma yapılması sözbilimde basitleştirme anlamına gelmediğinden sözcük seçimlerinde titiz davranılması gerekmektedir.

Bununla birlikte, gerek Sağır ve işitme engelliler için diliçi ayrıntılı altyazı çevirisi yapacak gerekse dillerarası altyazı çevirisi yapacak çevirmenin temel amacının görsel-ışitsel erişilebilirliği sağlamak olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. Diliçi çeviri, her ne kadar aynı dilin konuşulduğu bir ülke için yapılsa da sözcük, deyiş, şive ve lehçe düzeyindeki farklılıkların olduğu bir ülkede amacın diziye daha anlaşılır kılmak olduğunun unutulmaması gerekir. O yüzden de bu dilsel farklılıkların görsel-ışitsel metni anlamayı zorlaştırdığı veya engellediği durumlarda, aynı dil içinde çeviri yapıldığı unutulmamalıdır (Okuyuz & Kaya, 2017). Ayrıntılı altyazı çevirisi yapılan dizinin tarihi bir dizi olması durumunda dizi diyaloglarında geçen ve kesit dönemin söylemini oluşturan sözcüklerin ve deyişlerin, görsel-ışitsel erişimi sağlamak amacıyla sadeleştirilmesi bir zorunluluktur. Sağır ve işitme engelliler için yapılan ayrıntılı altyazı çevirisinin normal diliçi ve dillerarası altyazı çevirisi ile ortak birçok özelliği olmasına rağmen, bu çeviri türünün kendine özgü bir takım özellikleri olduğunun bilinmesi gerekir. Yani diliçi altyazı çevirisi ve Sağır ve işitme engelliler için diliçi ayrıntılı altyazı çevirisi her zaman aynı çeviri olmayabilir. Sağır ve işitme engellilerin yalnızca diyalogları değil, kaynak işitseldeki diğer sesleri de duymadıkları veya duymama olasılıklarının olduğu dikkate alınır altyazıların tüm işitsel dair bilgiler içermesi gerekecektir. Diğer yandan, bütün Sağır ve işitme engellilerin aynı sosyal sınıf ve/ya benzer sosyo-kültürel seviyeden gelmediği varsayıldığında, özellikle tarihi dizilerin diliçi ayrıntılı altyazı çevirisinde ülkenin sosyo-kültürel yapısı ve çevirinin sunulacağı grubun sosyo-kültürel durumunun göz ardı edilmeden dizinin anlaşılır kılınması esas olacaktır. Bu nedenle, erişilebilirliğin sağlanması gayesiyle sözcüklerin sadeleştirilmesi (güncellenmesi ve anlaşılır bir yazı ifadesiyle sunulması) gerekecektir.

Dillerarası altyazı çevirisinde ise bir yandan kaynak görsel ve işitsel, diğer yandan erek yazılı dil söz konusudur. Altyazının görselin altında verilmesi ilkesi benimsenmiştir. Dillerarası çeviri türünde, görsel-ışitsel metindeki diyalogların ve varsa ekranda görülen her türlü ibarenin (not, tabela, isim, vb. öğelerin) yazılı olarak kaynak dilden erek dile bir veya en fazla iki satırla aktarılması beklenir. Her ne kadar kanala ve ortama göre farklı ilkelerin benimsenmesi söz konusu olsa da değişmeyecek olan ilke diyalogda söylenenlerin tümünün kelimesi kelimesine aktarılmasının gerekmediği, net bir sadeleştirmenin ise kaçınılmaz olduğudur. Ayrıca, dillerarası altyazı çevirisinde, altyazı uygulamasını tam bir çeviri olarak benimseyen izleyiciler, bu altyazıların kendilerinininkinden farklı bir kültürel ve tarihsel yapıyı yansıttığının ayırdına varırlar ve içeriksel bir bağdaşım kurma eğilimi göstermezler. Hatta bazen uyumsuzlukları kendileri çözümlerler. İzleyicilerin görselden aldıkları ipuçlarıyla boşlukları doldurması F.Chauve (2004) tarafından göstergebilimsel anlamlandırma olarak nitelendirilmektedir (Diaz Cintas, 2009). İzleyicinin, içsel yöntemler geliştirerek, içeriksel uyumsuzlukları hoşgörmesi bile söz konusudur. Açıkçası, altyazıda verilen bağlamı kendi bağlamı ile özdeşleştiren izleyici, örneğin, padişahın/sultanın kendi kültüründe eskinin kralı olduğu sonucuna bile varmaktadır. Bir de, tarihi diziler gibi tarihsel uzaklığın odak noktası olduğu dizilerde sözcüklerin çağdaş eşdeğerleri karşılıklarının bulunması çok büyük önem taşımaktadır. Bu noktada, diliçi ayrıntılı altyazı ve dillerarası altyazı

çevirisinin birbirine en yakınlaştığı çeviri alanının tarihi dizilerin altyazısı çevirisi olduğu ifade edilebilir.

3. TARİHİ DİZİLERİN DİLİÇİ VE DİLLERARASI ALTYAZI UYGULAMALARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMA

Tarihi diziler çekilirken, ele alınacak dönemi yansıtmak adına o döneme ait kaynakların incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Elde edilen bilgiler, dizinin inandırıcılığını sağlamak amacıyla, gerek kıyafet gerekse set tasarımında kullanılır. Söz konusu tarihi gerçekler de, dizinin kurgusunda, bazen kısmen bazen tamamıyla yansıtılır. Yapılan inceleme, böylece sadece görseli oluşturmak değil, hikâye örüntüsünü şekillendirmek için de kullanılır. Altyazı çevirisine başlamadan önce, çevirmenin filmin geçtiği dönemi tanınması kuşkusuz çeviri sürecini hızlandıracak ve çevirideki kısıtlarla başa çıkılmasını kolaylaştıracaktır. Öte yandan, bazı çevirmenler, hikâyesinin kurgusunda her konunun yeterli ölçüde açıklandığı düşüncesiyle, izleyicinin tarihi gerçekleri bilmesinin gerekmediğini düşünürler ve araştırma yapılmasını faydasız bulurlar. Ancak, kendisi bizzat çeviri ediminde bulunmuş her çevirmen çevirinin sözcükleri anlamaktan öte, çevrilen bölümün yani diyalogların bir bütün içinde konumlandırılması olduğunu bilir. Zaten, tarihi bir dizinin altyazılarını çevirecek çevirmen, sözcük düzeyinde oldukça kapsamlı bir araştırma yapması gerektiğinin de farkındadır.

Yukarıda belirtilen konulardan hareketle bu çalışma bağlamında tarihi diziler için yapılan altyazı uygulamaları üzerinde durulmuştur. Bunun diliçi uygulamasında Türkiye’de yaygın bir şekilde takip edilen bir Türk kanalı olan Kanal D’de (engelsiz Kanal D uygulamaları) sunulan Türkçe ve dillerarası için Multipointtv.com’da yapılmış İngilizce altyazı örneklerinin uygulamalarındaki kültürel, söylemsel ve iletişimsel farklılıklar çalışılmıştır. Uygulamalardaki farklılıkların altını çizmek için *Mehmed Bir Cihan Fatihî (Mehmed, the Conqueror)* adlı dizinin engelsiz Kanal D’de yayınlanan ayrıntılı altyazı sürümü ve yine aynı dizinin Multipointtv.com’da yayınlanan İngilizce altyazı sürümü gözden geçirilmiştir. Dizinin hem diliçi hem de dillerarası altyazı uygulamaları, görselin sağladığı bilgiler aktarıldıktan sonra, eski dil kullanımına (sözcük, tümce yapısı, ifadesel göndermeler) örneklemeler yoluyla dikkat çekilerek karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

3.1. Dil İçi Ayrıntılı Altyazı Uygulaması

Sağır ve işitme engelliler için yapılan ayrıntılı altyazı çevirisini okuyacak olan izleyicinin bir yandan da görseli takip edeceği gerçeğinin altının çizilmesi gerekir. Tarihi dizilerde, tarihi dokunun büyük bir kısmı esasen görselle aktarıldığından, altyazılar bu görseli anlamlandırmak açısından yararlı olacaktır. Örneğin, *Mehmet Bir Cihan Fatihî* dizisini izlerken bırakın erek kültürdeki izleyicileri, kaynak kültürdeki izleyiciler de (bu çalışmanın bağlamında Sağır ve işitme engelli izleyiciler) Osmanlı kültürüne tam hakim olmadıklarından, unvan, statü ve kimi kültürel öğeleri anlamamakta, bunları ya bağlam ya da görsel sayesinde anlamlandırmaktadırlar. Belgesel olarak çekilmediğinden her ne kadar tarihi bir dizi bile olsa, dizinin dili günümüz Türkiye’inde oldukça anlaşılırdır. Araya serpiştirilmiş eski sözcükler ve kültürel öğelerle eskiye ait bir dil izlenimi yaratılmıştır. Bu dizide, Türk izleyicileri açısından, günümüzde kullanılmayan sözcükler (Osmanlı Türkçesi), farklı bir sosyo-politik gerçeği (İmparatorluk Dönemi), farklı bir işleyiş (laik olmayan bir toplumsal düzen) ve farklı bir zamansal dönem (15.yüzyıl) yansıtılmaktadır. Bütün bunlara rağmen dizi, Türk izleyicilerin anlayabileceği ve takip edebileceği bir şekilde kurgulanmış ve senaryolaştırılmıştır. Zaten bu çalışmada vurgulandığı üzere görselin sağladığı bilgiler iyi takip edildiği sürece, tarihsel uzaklık, Sağır ve işitme engelli izleyiciler için bile erişilebilirliğe engel oluşturmayacaktır (Okyayuz, 2016).

3.1.1. Görselin Kullanılması

Üzerinde çalışmak üzere *Mehmet Bir Cihan Fatihî (Mehmet the Conqueror)* adlı dizinin 6. yani son bölümünün ilk on dakikalık kesiti seçilmiştir. Padişah, Fatih Sultan Mehmed’in açık alanda, muhtemelen sarayın bahçesinde ok atış talimi yaptığı sahnede oldukça görkemli bir ortam kurgulanmıştır. Talim yaparken kullanılan ok, yay ve hedef tahtasının ihtişamı fark edilmektedir. Özel olarak yapıldıkları ve oldukça usta bir elden çıktıkları aşikârdır. Padişahın her attığı okla hedefi tam onikiden vurması onun bu konuda ne kadar iyi bir eğitim aldığına da vurgu yapmaktadır. Kartal gibi bakan çakmak çakmak gözleri ve keskin mi keskin bakışları hem yeteneğini hem de zekâsını ortaya koymaktadır. Bu arada, Fatih Sultan Mehmed’in etrafı başları önlerinde padişahı korumak üzere

sıralanmış itaatkâr tebasıyla (hizmetkârlarıyla) çevrelenmiştir. Bu sahneyi izleyip padişahın gücünü, tebanın hürmetini hissetmemek mümkün değildir. Padişahın ağzından çıkacak tek bir sözle harekete geçecek olan teba hazır ve nazır beklemektedir, ama beklerken hep başları aşağıda ve kolları önlerinde emre amade vaziyette durmaktadırlar. Fakat dönem gereği devletin ve ümmetin başında olan Padişaha saygının bir göstergesi olarak göz göze gelmekten kaçınarak etrafında pervane olmaktadır. Padişahın en pahalı kumaştan dikilmiş altın sırmalı şatafatlı kıyafeti ve kemerinin altın kakmalı tokası dikkat çekmektedir. Hizmetkâr ve yaverlerin özenle seçilmiş kıyafetleri de Osmanlının varlığını, zenginliğini ve şaşaasını gözler önüne sermektedir. O sırada, yaveri usulca yanına yaklaşır Padişaha, Mara Hatunun geldiğini haber verir. Kadraja pembe pelerinli üç nedimesiyle Mara Hatun girer. 14 yaşındayken Fatih Sultan Mehmed'in babası Sultan Murad'a siyasi evlilik amacıyla gönderilen Mara, Fatih Sultan Mehmed'e üvey annelik yapmıştır. Birbirlerine sevecen yaklaşımlarından ve sevgi dolu bakışlarından aralarında bir sevgi alışverişi olduğu, babasının ölümüyle tahta geçen Fatih Sultan Mehmed'in Mara Hatun'un bilgisi ve sadakatinden yararlandığı anlaşılmaktadır. Yüzlerindeki gülüş ve sevgi dolu ifade her ne kadar yakın oldukları sinyalinin verse de Mara Hatun Padişah'la arasına bir mesafe koyarak durur. Kimliklerini yok edecek şekilde bire bir aynı kıyafetleri giymiş olan nedimeler ise Mara Hatun'un arkasında beklemektedir. Müslüman bir toplumda kadınların nasıl giyinmesi gerektiği düşünüldüğünde Padişahın huzuruna başları açık çıkan Mara Hatun ve nedimelerinin Müslüman olmadıkları gibi bir çıkarımda bulunulabilir. Ama öte yandan kıyafetlerin dekoltesinin olmadığı ve uzun kollu yakası kapalı kostümler seçildiği de dikkat çekicidir. Ama yine de Mara Hatun'un kostümü, kostümün modeli ve tarzı onun Hıristiyan olduğunu hissettirmektedir. Hatun, her ne kadar sevdiği üvey oğlunun yanına gelmiş olsa da sonuçta Padişahın huzuruna çıktığı için oldukça temkinli davranmakta ve mesafeli durmaktadır. Padişah ise erkek erkil bir toplumun ve Padişah olmanın avantajlarını kullanarak Mara Hatun'u iki omzundan tutarak kucaklar. Padişahın bu davranışı Mara Hatun'u annesi olarak gördüğünün ve kendisine yakın bulduğunun bir işaretidir. Mara Hatun, Padişaha getirdiği hediyeyi vermek üzere arkasında bekleyen nedimelerden birini yanına çağırır ve hediyeyi Padişaha uzatır. Bu sırada, her ikisinin yüz ifadelerinden, hediye ile ilgili gizemli bir durum olduğu bellidir. Mimikleri, bu hediyein bir kumaş parçası olmaktan öte olduğunu göstermektedir. Hediye, büyükçe rulo olacak şekilde sarılmış seccade benzeri bir kumaştır. Padişah teşekkür ederek rulo şeklindeki hediye kumaşı alır ve Mara Hatun ile yine samimi şekilde vedalaşır. Tam o sırada sahne değişir ve dış mekândan iç mekâna geçilir. Dikdörtgen ahşap ceviz bir masa başında Padişah, heybetli duruşlarıyla padişahın yönetimde önem verdiğini ve stratejik olaylarda fikir alışverişinde bulunduğunu düşündüren üç ağa (Padişahın hitap ettiği gibi) ile kadraja girer. Raflar, raflarda rulo şeklinde iyi kalite kâğıtlar ve bir büyükçe bir masanın bulunduğu bu karanlık odada Padişah, Mimar Müslühiddin, Şahabettin Paşa ve Zağanos Paşa'ya Mara Hatun'un Konstantaniye'den getirdiği hediyeyi göstermektedir. Önce ruloyu açar sonra kumaşın kenarını bir bıçakla keser ve içinden dört A4 büyüklüğünde kara kalemle çizilmiş bir harita çıkarır. Çıkan harita masanın etrafındaki ağaları şaşkına uğratar. Bu şaşkınlık gözlerindeki dehşet ifadesinden kolayca anlaşılır. Konstantaniye'nin ayrıntılı haritası olduğunu söylediği haritaya bakarken gerek padişahın gerekse ağaların mutluluğu gözlerinden okunmaktadır. Ağalardan biri haritanın nasıl ele geçirildiğini merak edince, sahne değişir ve görüntüde haritanın hangi yollardan Padişah'a ulaştığının görseli akarken Padişah dış ses konuşarak kinayeli bir üslupla haritanın öyküsünü anlatır. Akan görselde mermer sütunlu kalabalık bir sokakta uzun saçlı, uzun siyah pelerinli bir keşişin rulo şeklindeki haritayı yine kendisi gibi pelerinli başka bir adama verdiğini görürüz. İki adamın da kıyafetlerine bakarak Müslüman olmadıkları yani Osmanlı olmadıkları rahatça anlaşılmaktadır. Haritayı keşişten alan adam bir sonraki sahnede hırslı Pontus Prensesi Teodora'ya teslim eder. Gerçek amacı Bizans kraliçesi olmak olan Teodora görünüşte haritayı Osmanlıya ulaştırarak Osmanlıya yardım ediyor gibi görünse de aslında Bizans imparatorunun kardeşi olan kocasının imparatorluğun başına geçmesi için pazar yerinde alışveriş yaparken gizlice rulo şeklinde sarılmış kumaş içindeki haritayı bir kese dolusu altın karşılığı alır. Güzel prenses Teodora'nın da saçından, makyajından ve giydiği kostüm ve modelinden Müslüman olmadığı anlaşılmaktadır. Padişah dış ses olarak haritanın nasıl ellerine geçtiğini kinayeli bir üslupla, mecazlar kullanarak ve göndermeler yaparak anlatırken kadraja olayın nasıl gerçekleştiği an be an sergilenmiş olur. Sonra tekrar kadraja giren Padişah ve ağaların gülümsemeleri memnuniyetlerini göstermektedir. Memnuniyet içinde haritaya eğilerek incelemeye koyulduklarında sahne değişir ve uzak görüntü saray kadraja girer.

Yukarıda ayrıntılarıyla incelendiği üzere, görselden edinilen bilgilerle izleyici, Padişah Fatih Sultan Mehmed'in ne kadar yetenekli ve zeki olduğunu, ok atarken ve haritayı incelerken bu yeteneği ve zekâyı nasıl sergilediğini, Padişaha ne kadar hürmet edildiğini ve saygı duyulduğunu, Padişahın Mara Hatun'u ne kadar sevdiğini ve ona ne kadar saygı duyduğunu, kostümler, mekânlar ve eşyalar ile yansıdığı üzere Osmanlının varlığını, zenginliğini ve yaşanan şaşaaı, Padişahla tebası hatta Padişahla diğer bütün insanlar arasında bir duruş mesafesi olması gerektiğini ve bu mesafenin ancak padişah tarafından ihlal edilebileceğini anlayacaktır.

İzleyiciler, her ne kadar tarihi dizileri izlerken geçmişte yaşanmış olayları izledikleri izlemine kapılırsalar da, izlenen aslında, hem bir kurgu, hem de çağdaş bir yapıttır. *Mehmet Bir Cihan Fatih* her ne kadar geçmişte yaşanan bir dönemden kurgulanmış olsa da, dizinin senaryosu çağdaş bir zamanda (günümüzde) eskiyi yansıtmak için belirli bir dille yazılmıştır. Çağdaş izleyiciler, Sağır ve işitme engelli olsalar bile görseli iyi takip ettikleri ve görselden aldıkları bilgileri iyi değerlendirdikleri sürece diziyi anlamakta güçlük çekmeyeceklerdir ancak, dizinin ayrıntılı altyazı uygulamasında izlenen yöntem nedeniyle birçok tarihi dizide olduğu gibi erişilebilirlik sekteye uğramaktadır. Böylece, izlenen kesitte ayrıntılarıyla irdelendiği üzere, görselleme bilgi sahibi olabilecek ortalama bir izleyicinin aşağıda açıklanacağı üzere diyaloglardaki eski sözcüklerin sadeleştirilmediği bir altyazı çevirisiyle diziyi erişimi ve diziyi anlama olasılığı yok edilmektedir.

3.1.2. Eski Dil Kullanımı

Her ne kadar altyazıların dilinin görselde yansıtılan dönemde konuşulması olası bir dil olmaması durumunda çevirinin inandırıcılığını kaybedeceği düşünülse de günümüzde Türkiye'nin sosyo-kültürel yapısı dikkate alındığında ortalama bir izleyici kitlesi için diyalogların anlaşılabilirliğini arttırmak adına sadeleştirilmesi daha doğru olacaktır. Altyazıların dilinin anlaşılır ve açık olması çok önemlidir. Hele konu, ayrıntılı altyazı uygulaması ise o zaman çevirmenden daha büyük bir hassasiyet beklenmekte ve erişimi sıkıntıya sokmayacak şekilde bir uygulama yöntemi benmsemesi beklenmektedir.

Mehmet Bir Cihan Fatih adlı tarihi dizinin, görseli yukarıda ayrıntılarıyla betimlenen kesiti diyaloglarda geçen eski sözcüklerin nasıl çevirildiği açısından da çalışılmıştır:

Tablo 1: Diliçi (Türkçe) Ayrıntılı Altyazı- Eski Dil Kullanımı

Sultanım, Mara Hatun geldiler sultanım.
Sultanım.
-Geçmiş olsun Mara Hatun.
-Sayenizde.
Rabbim sizi esirgesin.
Her seferinde aklınıza olan hayranlığımız artmaktadır.
Allah akıbetimizi hayırlı etsin Mara Hatun.
(Mehmed) Hizmetleriniz ümmetimize ve memleketimize hayırlı olur inşallah.
Uzun yollar geldiniz, şimdi dinlenin.
Naçizane hediyemizi kabul buyurun lütfen.
(Müzik-Hareketli)
Sultanım
(Şahabettin) Bu nedir sultanım?
Mara Hatun'un Konstantiniyye'den getirdiği hediyedir paşa.
-(Şahabettin) Hediye mi?
-(Mehmed) Evet. Hediye.
(Müzik-Hareketli)
-Sultanım?
-Evet Muslihiddin ağa.
Konstantiniyye'nin surlarını ve mevcut tahkimatını gösterir.
Tahsilatlı haritadır, işimizi görür inşallah.
Görmez mi?
Konstantiniyye'nin her köşesini gösterir.
Pekâlâ...

...şu noktada surlar üç tertiptir.
Sultanım, lakin nasıl?
(Mehmed dış ses) Onların uykusu bizimkine benzemez Şahabettin Paşa'm.
(Mehmed dış ses) Biz rüyada olduğumuzu da...
...gün gelip uyanacağımızı da biliriz.
(Mehmed dış ses) Ancak onlar, gözleri altın ve yakutun parıltısından yorgun...
...hasretini duydukları ahir zamanların salıncağında derin bir uykudadırlar.
O gün gelip altlarından şu atlası çektiğimizde dahi...
...rüya gördük diyeceklerdir.

Tabloda verildiği üzere, incelenen kesitin ayrıntılı altyazıları üzerinde durulduğunda, herhangi bir sadeleştirme olmadığı göze çarpacaktır. Bütün diyaloglar, kelimesi kelimesine, sözcüğü sözcüğüne aynen altyazıya aktarılmıştır. Diyaloglarda geçen eski dil kullanımı yani işitseldeki eski dil hakimiyeti kendini altyazıda da göstermektedir. Üstelik görselin zenginliği ve bilgi aktarımı sayesinde buna hiç gerek yokken. Örneklenecek olursa; “akıbet, naçizane, tahkimat, tahsilatlı, tertip, ahir” gibi kelimeler yerine çağdaş ve kolay anlaşılır eşdeğer karşılıkları kullanılabilecekken çevirmen aynen bırakmayı tercih etmiştir oysa, “akıbet” yerine “son”, “naçizane” yerine “haddim olmayarak”, “tahkimat” yerine “savunma amaçlı yapılmış binalar/yapılar”, “tahsilatlı” yerine “detaylı/ayrıntılı”, “tertip” yerine “sıra/kat” ve “ahir” yerine “son” kullanılması altyazı metnini daha anlaşılabilir ve böylece diziyi daha erişilebilir kılabildi. Ayrıca, “kabul buyurun” ve “Sultanım lakin nasıl?” gibi tümceler yine sadeleştirilerek daha çağdaş bir söylem oluşturulabilirdi: “Kabul buyurun” yerine “lütfen kabul edin” ve “Sultanım, lakin nasıl?” yerine “Ama Sultanım bunu nasıl hallettiniz?” gibi çağdaş Türkçe’de yerini bulan ve anlamsal olan yapılarla altyazı verilebilirdi. Kaldı ki “Sultanım lakin nasıl?” gibi bir soru cümlesi bugünün Türkiye’de anlaşılabilirliği olan bir soru kalıbı da değildir aynen “Uzun yollar geldiniz, şimdi dinlenin” türünde devrik cümleler yerine çağdaş Türkçede artık “Uzun bir yoldan geldiniz, biraz dinlenin” şeklinde cümleler kurulduğu gibi. Bu noktada son bir örnek olarak, Padişahla harita üzerinde konuşan Mimar Müslühiddin’in Konstantiniyye’nin her köşesini gösteren haritaya hayranlıkla bakarken çok iyi/çok güzel anlamında söylediği “pek âlâ” kelimesi altyazıda yanlış bir kelime kullanılarak “pekâlâ” şeklinde yani “yeterince iyi/güzel” olarak verilmiştir. Osmanlıcaya ve eski kelimelere hakim olmayan ama öte yandan sadeleştirme konusunda direnen çevirmen burada altyazıyı ne yazık ki anlamın yitmesine neden olacak şekilde vermiştir.

3.2. Dillerarası Altyazı Uygulaması

Mehmed Bir Cihan Fatih adlı tarihi dizinin, Sağır ve işitme engelli izleyici kitlesi için yapılan dil içi ayrıntılı altyazı uygulaması öncelikle görselden alınan bilgilerin ne kadar önemli olduğu vurgulanmış ve sonrasında odaklanan kesitte kullanılan eski dilin nasıl çevrildiği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın bu aşamasında ele alınan aynı kesit üzerinden gidilerek karşılaştırmalı bir inceleme yapılmıştır. Dizinin İngilizce altyazı sürümü eski dilin nasıl çevrildiği açısından irdelenmiştir. Tarihi dizinin Sağır ve işitme engelli izleyiciler için yapılan Türkçe sürümlü ayrıntılı altyazı uygulamasının tam tersine İngilizce sürümlü dillerarası altyazı çevirisinde ilk göze çarpan nokta, görselin sağladığı bilginin çok iyi kullanılmış ve altyazılarda başarıyla sadeleştirmeye gidilmiş olduğudur:

Tablo 2: Dillerarası (İngilizce) Altyazı- Eski Dil Kullanımı

Ayrıntılı Türkçe Altyazı	İngilizce Altyazı
Sultanım, Mara Hatun geldiler sultanım.	-Mara Hatun has come my Sultan.
Sultanım.	-My Sultan.
-Geçmiş olsun Mara Hatun. -Sayenizde.	-You are in good health Lady Mara. -Thanks to you.
Rabbim sizi esirgesin.	-God protects you
Her seferinde aklınıza olan hayranlığımız artmaktadır.	-Everytime we are amazed by your intelligence.
Allah akıbetimizi hayırlı etsin Mara Hatun.	-God helps you in every way Lady Mara.
(Mehmed) Hizmetleriniz ümmetimize ve memleketimize hayırlı olur inşallah.	-I wish your services will be good for our country and nation.

Uzun yollar geldiniz, şimdi dinlenin.	-You came from long way. Rest now.
Naçizane hediyemizi kabul buyurun lütfen.	-Please accept our gift.
(Müzik-Hareketli)	
Sultanım	-My Sultan.
(Şahabettin) Bu nedir sultanım?	-What's that my Sultan?
Mara Hatun'un Konstantiniyye'den Getirdiği hediyedir paşa.	-The gift that Lady Mara brought from Constantinapol.
-(Şahabettin) Hediye mi?	-A gift?
-(Mehmed) Evet. Hediye.	-Yes a gift.
(Müzik-Hareketli)	
-Sultanım?	-My Sultan?
-Evet Muslihiddin ağa.	-Yes general Muslettin.
Konstantiniyye'nin surlarını ve Mevcut tahkimatını gösterir.	-It shows the city's plans and buildings.
Tahsilatlı haritadır, işimizi görür inşallah.	-It is a precious map. -I hope it will do good.
Görmez mi?	-It will.
Konstantiniyye'nin her köşesini gösterir. Pekala...	-It shows every part of the city.
...şu noktada surlar üç tertiptir.	-In that point the walls are 3 times heavier. -Yes that is.
Sultanım, lakin nasıl?	-My Sultan? -How did you?
(Mehmed dış ses) Onların uykusu bizimkine benzemez Şahabettin Paşa'm.	-Their sleep is not like ours Pasha Sahabettin.
(Mehmed dış ses) Biz rüyada olduğumuzu da...	-We know that we are dreaming and we will wake up someday.
...gün gelip uyanacağımızı da biliriz.	-But they.
(Mehmed dış ses) Ancak onlar, gözleri altın ve yakutun parıltısından yorgun...	-Are tired from gold's and stone's shines...
...hasretini duydukları ahir zamanların Salıncağında derin bir uykudadırlar.	-And they are in a deep sleep that nobody can wake them up.
O gün gelip altlarından şu atlası çektiğimizde dahi...	-They will say we were dreaming even when we took their city from them.
...rüya gördük diyeceklerdir.	

Tabloda karşılaştırmalı olarak verildiği üzere, dillerarası altyazı çevirisinin İngilizce sürümünde diyaloglar azaltılarak, kısaltılarak ve mümkün olduğunca sadeleştirilerek çevrilmiştir. O dönemin dilbilgisel yapıları gözetilerek söylenmiş diyaloglar, çağdaş İngilizce sözcükler kullanılarak ve konuşma diline yani anlamın kolaylaştırılmasına odaklanarak çevrilmiştir. Örneğin; "Rabbim sizi esirgesin" türünden dini göndermeler içeren bir tümce, en sade haliyle, her türlü seyircinin anlayabileceği türden bir cümleyle, yani dini göndermeyi tam hissettirmek amacıyla İncil'den tamı tamına bir eşdeğer karşılığını bulup yazmak yerine, sokaktaki halkın söylediği haliyle, "God protects you" şeklinde çevrilmiştir. Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür: "...şu noktada surlar üç tertiptir..." tümcesi dil içi çeviride hiç sadeleştirilmemişken, İngilizce altyazı da yine en yalın haliyle "In that point the walls are 3 times heavier" olarak çevrilmiştir.

Yapılan bu çalışmayla, *Mehmed Bir Cihan Fatihi* adlı tarihi dizinin, Sağır ve işitme engelli izleyiciler için yapılan dil içi (Türkçe) ayrıntılı altyazı ve ayrıca dillerarası (İngilizce) altyazı uygulamalarının alınan bir kesit üzerinden karşılaştırmalı olarak incelenmesi sonucunda bu alanlarda yani gerek dil içi ayrıntılı gerekse dillerarası altyazı çevirileri yapan çevirmenlerin üzerinde düşünmeleri ve geliştirmeleri gereken konulara odaklanılmıştır. Bunu aşağıda verildiği şekilde ayrıntılamak yerinde olacaktır:

- Tarihi dizilerin altyazı çevirisini yapan bir çevirmenin, ister dil içi ayrıntılı altyazı, isterse dillerarası altyazı çevirisi yapıyor olsun, öncelikle görselin sağladığı bilgilerden fazlasıyla yararlanması ve çeviriye başlamadan önce ortalama veya sıradan bir izleyici gibi görseli

yorumlamaya çalışması gerekir. Görseli hakkıyla yorumlayabilen ve görselden gerekli ve yeterli çıkarımlar yapabilen bir çevirmen, dilin söylemsel değişkenlerine odaklanmadan önce, dizideki zamansal, coğrafi değişkenleri zaten yorumlamış ve öte yandan askeri, dini, imparatorlukla ve sosyal sınıflarla bağdaşık öğelerin nasıl verileceğini de çözümlenmiş olur. Böylece, görselin anlamlandırıldığı konuşmaları birebir altyazıyla verme kaygısı taşımaz.

- Bir kez daha altını çizmek gerekirse, altyazı çevirisi geleneğinde, diyalogların basitleştirilerek, azaltılarak ve sadeleştirilerek çevrilmesi gerekir. Hele söz konusu tarihi dizilerin altyazı geleneği ise, alıcı kitlenin profili gereği, tarihsel uzaklığa odaklanarak yaratılmış diyalogların net bir şekilde sadeleştirilmesi ve diyaloglarda geçen eski kelimelerin yerine günümüzde kullanılan eşdeğer çağdaş karşılıklarının yazılması gerekir. Her türlü sosyo-ekonomik ve kültürel seviyeden gelmesi beklenen izleyici kitlesinin diziye erişimini sağlamak ve bu erişimi kolaylaştırmak en temel ilkedir.
- Üçüncü bir nokta olarak, tarihi dizileri için yapılan altyazı çevirisinin, diliçi ayrıntılı altyazı ve dillerarası altyazı çevirisi gibi iki uygulamayı birbirine en fazla yaklaştıran çeviri alanı olduğunun altı çizilebilir. Her ikisi için yapılan altyazı uygulamasında da erişilebilirlik amaçlandığından çevirmenin bunu dikkate alarak aslında diyalogları değil anlamı aktardığının ayrıntısına varması gerekir.

4. SONUÇ

Altyazı uygulamaları sırasında karşılaşılan kısıtlar ve televizyon dizilerinin altyazı uygulamalarında izlenmesi gereken olası yöntemler ve bulunması gereken çözümler konusuna değinmek üzere yapılan bu çalışmada, özellikle günümüzde bütün dünyada çok fazla izleyiciye ulaşma şansını yakalamış olan tarihi dizilerin altyazı çeviri uygulamalarına odaklanılmıştır. Tarihi dizilerin gerek diliçi ayrıntılı altyazı gerekse dillerarası altyazı uygulamalarındaki kısıtlar ve bu görsel-işitsel türünün kendisine özgü özellikleri dikkate alınarak, *Mehmed Bir Cihan Fatih* (*Mehmed, the Conqueror*) adlı tarihi dizinin, Sağır ve işitme engelli izleyici kitlesi için engelsiz KanalD'de yayımlanan Türkçe sürümlü ayrıntılı altyazı ve yine aynı dizinin Multipointtv.com'da sunulan İngilizce altyazı uygulamaları örnekler üzerinde durularak karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve uygulamalarındaki kültürel, söylemsel ve iletişim farklılıkları çalışılmıştır.

Bu alanın çevirisinde tarihi uzaklığın önemi vurgulandıktan sonra çeviri sırasında kullanılan dilbilimsel, kültürel ve söylemsel öğeler ve altyazı kısıtları örneklenmiştir. İlk olarak, bir çevirmen için görselliğin sağladığı bilgilerden yararlanmanın ne kadar önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Görselliği kullanmayı iyi bilen ve görsellikten elde ettiği bilgileri iyi değerlendiren bir çevirmenin işitsel düzgüyü basitleştirerek altyazıya dökmesi yani diyalogları kısaltması, anlaşılır ve kolay kılması kaçınılmaz olacaktır. Sonrasında, görselden elde edilen bilgiler ışığında eski dilin (sözcük, tümce yapısı ve ifadesel göndermeler) nasıl çevrildiği ve çevrilmesi gerektiği örneklerle dayanarak irdelenmiştir. Bir yandan dilin söylemsel, zamansal ve coğrafi değişkenlerinin nasıl yorumlandığına, öte yandan askeri, dini, imparatorlukla ilgili öğelerin ve sosyal sınıfların nasıl verildiğine dair yöntemler üzerinde durulmasına özen gösterilmiştir. Tarihi dizilerde, kurgu gereği tarihsel uzaklığı vermek gayesiyle kullanılan işitsel düzgünün, konuşulan diyalogların sadeleştirilmesinin esas olduğunun ve eski dildeki sözcüklerin çağdaş eşdeğer karşılıklarıyla çevrilmesi gerektiğinin önemi üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmayla, erişilebilirliğin çok önemli olduğu ve bu alanda çeviri yapan çevirmenlerin geliştirmeleri gereken yöntemin ve gözetmeleri gereken konunun dizinin anlaşılabilirliğini ve erişilebilirliğini sağlamak olduğu sonucuna varılmıştır. Çevirmen, türü ve tipi ne olursa olsun, tarihi dizilerin altyazı uygulamalarında aslında işitsel düzgüyü yani diyalogları değil kültürü aktardığını unutmamalıdır. Buna giden yolda önerilecek çözüm ise, çevirmenin görseli kullanmayı bilmesi, hedef izleyici kitlesinin gözünden görseli yorumlayarak, görselden aldığı bilgiler ışığında çevirisinde eski dilin kullanımını sadeleştirilmesi veya eski sözcükler yerine çağdaş eşdeğer karşılıklarını kullanmasıdır. Ancak bu yolla diziler hedeflenen izleyici kitlesi için erişilebilir olurken hedef kitle de diziler için ulaşılabilir olacaktır.

KAYNAKÇA

- BOGUCKI, L., DECKERT, M. (2015). Introduction: Accessing Audiovisual Translation. *Studies in Language Vol 35*, Frankfurt Am Mein: Peter Lang Edition, 9-10.
- DELABASTITA, D. (1989). Translation and Mass-Communication: Film and TV Translation as Evidence of CulturalDynamics. *Babel 35(4)*, 193–218.
- DE ROSA, G. L., BIANCHI, F., DE LAURENTIS, A., & PEREGO, E., (Eds.). (2014). *Translating Humour in Audiovisual Texts* . Oxford: Peter Lang.
- DIAZ CINTAS, J. (2005). Audiovisual Translation Today: A Question of Accessi-bility for All, *Translating Today 4*, 3-5.
- DIAZ CINTAS, J., & REMAEL, A. (2007). *Audiovisual Translation: Subtitling*. UK: St Jerome Publishing.
- DIAZ CINTAS, J., & BANOS PINERO, R. (Eds.). (2015). *Audiovisual Translation in a Global Context: Mapping an Ever-Changing Landscape*. UK: Palgrave Macmillan.
- DIAZ CINTAS, J. , & NEVES, J. (2015). *Audiovisual Translation: Taking Stock*. UK: Cambridge Scholars Publishing.
- ELLENDER, C. (2015). Dealing with Difference in Audiovisual Translation. Subtitling Linguistic Variation in Films, *New Trends in Translation Studies -Volume 14*. Oxford: Peter Lang Academic Publishing.
- GOTTLIEB, H. (1998). “*Subtitling*. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, 244-248. (Ed.). M. Baker. Londra: Routledge.
- HOLLANDER, J. D., PAUL, H., & PETERS, R. (2011). Introduction: The Metaphor of Historical Distance. *History and Theory, Theme Issue 50,1-10*. Wesleyen University.
- JANKOWSKA, A., & SZARKOWSKA, A . (Eds.). (2016). New Points of View on Audiovisual Translation and Media Accessibility Series. *New Trends in Translation Studies –Volume 15*. Oxford: Peter Lang Academic Publishing.
- KALEMBA, P. (2014). *Translation Strategies in Film Subtitling*. UK: Lampert Academic Publishing.
- MASSIDDA, S. (2015). *Audiovisual Translation in the Digital Age. The Italian Fansubbing Phenomenon*. UK: Palgrave Macmillan.
- MEZEI, K. (Ed.). (2015). *Translation Effects: The Shaping of Modern Canadian Culture*. Canada: McGill - Queens University Press.
- NEVES, J. (2005). *Audiovisual Translation: Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing*, *School of Arts, Roehampton- University of Surrey*, *Yayınlanmamış Tez*. Roehampton.openrepository.com/roehampton/handle/10142/12580
C:/users/user/downloads/neves%20audiovisual.pdf.
- NEVES, J. (2008). 10 fallacies about Subtitling for the d/Deaf and the hard of hearing, *JoSTrans. The Journal of Specialised Translation*, *Issue 10*. 128-143.
http://www.jostrans.org/issue10/art_neves.pdf.
- NEVES, J. (2009). Interlingual Subtitling for the Deaf and Hard of Hearing, *Audiovisual Translation: Language Transfer on Screen*, (Ed.) J. Diaz Cintas & G. Anderman, Basingstoke: Palgrave Macmillan. 151-169.
- OKYAYUZ, Ş. (2016). *Altyazı Çevirisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- OKYAYUZ, Ş. & KAYA, M. (2016). Erişim Çağında Azınlığa Gönderim ve bir Çeviri Türü olarak Sesli Betimleme. *The Journal of Academic Social Science*. *Number 51*. Autumn III.2016.
- OKYAYUZ, Ş. & KAYA, M. (2016b). Altyazı Çevirisi için bir Model Önerisi. *International Journal of Languages Education and Teaching (IJLET)*. *Year 4, volume 4, Issue 2, August 2016*, 276-275.

- OKYAYUZ, Ş. & KAYA, M. (2017). Görsel-İşitsel Çeviri Eğitimi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ROMERO-FRESCO, P. (2014). Subtitling through Speech Recognition: Respeaking. UK: Routledge.
- SANCHEZ-GIJON, P., TORRES-HOSTENCH, O. & MESA-LAO, B. (Eds.). (2015). Conducting Research in Translation Technologies Series. *New Trends in Translation Studies-Volume13*. Oxford: Peter Lang.
- SOHRABI, A. (2015). Applied Strategies in Subtitling of an Iranian Series Zero Point Orbit. LAP Lambert Academic Publishing.
- SZARKOWSKA, a. (2013). Towards interlingual subtitling for the deaf and hard of hearing. *Perspectives: Studies in Translatology*, 21(1). 68-81. DOI: 10.1080/0907676X.2012.722650.
- WURM, S. (2007). Intralingual and Interlingual Subtitling: A Discussion of the Mode and Medium in Film Translation. *The Sign Language Translator and Interpreter (SLTI) Volume 1, Number 1*. 115-141.

GÖRSEL-İŞİTSEL KAYNAKÇA

- Mehmed, Bir Cihan Fatih.* (2018).Yönetmen: Cevdet Mercan. Yapım Şirketi: 03
Medya.engelsiz.kanald.com.tr/Video/Detail/29962/1
- Mehmed, Bir Cihan Fatih.* (2018).Yönetmen: Cevdet Mercan. Yapım Şirketi: 03
Medya.Multipointtv.com/category/mehmed-bir-cihan-fatih/